

האשה נקנית באחד משלושת סוגי הקניין, כסף או שטר או ביאה. המשנה דנה בסכום הכסף המינימלי שבו אשה מתקדשת, וכך לשונה (שם ב.):

בכסף - בית שמאי אומרים: בדינר ובשוה דינר, ובית הלל אומרים: בפרוטה ובשוה פרוטה. וכמה היא פרוטה? אחד משמנה באיסר האיטלקי.

נחלקו בית שמאי ובית הלל בסכום הכסף שבו אשה מתקדשת, בית שמאי סוברים בדינר, ובית הלל סוברים בפרוטה.

נשאלת השאלה, מדוע המשנה מפרטת כמה היא פרוטה, ולא מבארת כמה שווה דינר? וכך מתרצים התוספות את הקושיא (ד"ה וכמה):

הא דלא מפרש כמה הוא דינר משום דדינר היו יודעין כמה היה שהוא אחד מכ"ד בדינר של זהב כדאמרין בריש הזהב (ב"מ ד' מד:) אבל פרוטה איכא פלוגתא בגמרא לקמן (דף יב.) זימנין דזילי וזימנין דייקרי ועוד דדברי ב"ה דקו"ל כוונתה איבעי ליה לפרושי טפי.

התוספות מתרצים שני תירוצים: א. היו יודעים כמה דינר שווה. ב. ההלכה בבית הלל, לכן צריך בדבריהם לפרש יותר. ויש לעיין, מי כן היה יודע את סכום הדינר? (ועוד שפירוט סכום הפרוטות הוא באיסר איטלקי, וצ"ע). ועוד יש לעיין, האם הסיבה שהלכה בבית הלל, אין צורך לבאר את דברי ב"ש?

ננסה בענ"ד לגעת בשורש המחלוקת בין ב"ש לב"ה, ואולי יתבארו הקושיות על המשנה. הגמרא מבררת מה הטעם של בית שמאי, כלומר מדוע צריך דווקא דינר ולא פרוטה? וכך מובא שם (יא.):

א. מאי טעמיהו דב"ש? אמר רבי זירא: שכן אשה מקפדת על עצמה ואין מתקדשת בפחות מדינר. אמר ליה אבוי: אלא מעתה, כגון בנתייה דר' ינאי, דקפדן אנפשייהו ולא מקדשי בפחות מתרביא דדינרי, הכי נמי דאי פשטה ידה וקבלה חד זוזא מאחר, הכי נמי דלא הוו קדושין! א"ל: פשטה ידה וקבלה לא קאמינא, כי קאמינא דקדשה בליליא. אי נמי, דשויה שליח.
ב. רב יוסף אמר: טעמיהו דבית שמאי - כדבר יהודה אמר רב אסי, דאמר רב יהודה אמר רב אסי: כל כסף האמור בתורה - כסף צור, ושל דבריהם - כסף מדינה.

סובר רבי זירא, שאשה מקפדת על עצמה והיא לא מתקדשת פחות משווה דינר. הגמרא מקשה שבנותיו של ר' ינאי העשיר, לא היו מתקדשות בפחות מג' דינרים, ולכן אם תקבל אחת בנותיו כסף קידושים בדינר לא תהיה מקודשת! ע"כ מתרצת הגמרא שקיבלה את קידושיה בלילה או ע"י שליח (ורוב הראשונים הבינו שבתירוץ זה, אין גדר 'נתת דברך לשיעורין' שהרי כולן מתקדשות בכך. אך עפ"י רש"י אין בנות ר' ינאי מתקדשות בדינר משום שפירשו שהם דווקא בג' דינרים, אך שאר הנשים בדינר. להבנת עומק הסוגיא עיי' מיטב הארץ עמ' 272).

רב יוסף סובר שטעמם של בית שמאי הוא שכסף הקידושין צריך לבוא מכסף האמור בתורה - כסף צור. אך פרוטות עשויה בכלל מנחושת, ולא השתמשו בצור (עפ"י התורה) אלא בכסף. הגמרא מקשה על תירוץ זה ונשארת ללא תשובה. כלומר, אין כל כסף מדיני התורה נחלל נמדד ונערך בכסף צור, ולכן עונה הגמרא על הכלל, שכל דיני הקנסות שבתורה הם קצובים (כדיני קנסות) נערך עפ"י כסף צור. ויש לעיין, מה מיוחד בכסף צור?

כידוע, ההבדלים בין בית שמאי לבית הלל, הם שמייים וארץ (עיי' חגיגה יב.). כלומר, בית הלל מבטאים את החיבור של דיני התורה אל הארץ. המציאות היא בריאה אלוהית וההופעות הרוחניות מסייעות לה להגיע אל ייעודה (צד הרחמים והחסד כמובא בזוה"ק). בית שמאי סוברים שהשמייים נבראו תחילה, ויש להעלות את הארץ אל השמיים. המציאות הארצית שלעצמה מתרחקת ממקורה העליון, ולכאורה עולם החומר הינו דבר שיש להתעמת עמו (הדבר יוצר קפדנות עיי' שבת ל': "קפדן כשמאי").

רבי זירא מלמד שטעמם של בית שמאי לדינר, הוא מפני שאשה **מקפדת** על עצמה בפחות מדינר. נראה שאין הקפדנות כאן היא אישית, אלא גישה של עולם הכסף אל מול הקידושין. וע"כ בא הטעם השני להשלים את הראשון, רב יוסף מבאר שהכסף חייב להיות במעלה של שמייים, כלומר לא כסף רגיל ארצי, אלא "כסף האמור בתורה"! וכן גם הכסף מתחלק לשניים, כסף מהתורה וכסף מדבריהם, שודאי ששניהם במעלה עליונה, וכך מבואר בספר רמזי דחכמתא (עמ' קעד):

ענין כסף צור וכסף מדינה הוא כעין תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ומשום הכי אמר רב יהודה אמר רב אסי: 'כל כסף האמור בתורה כסף צור ושל דבריהם כסף מדינה' **כי כסף מדינה הוא רומז להקדושה האלקית המתפשטת בעולם לגבי דידן**, [כי מצד השי"ת אמר הכתוב (מלאכי ג' ו) "אני ד' לא שניתי" ורק הצמצומים והלבושין הוא רק לגבי הנבראים שיוכלו להשיגו מצד פעולותיו ומשום הכי נקראת הקדושה ההיא כסף מדינה] ועל פי קבלה כסף צור וכסף מדינה הוא תפארת ומלכות או יסוד ומלכות, ומשום הכי כל דבריהם הוא בכסף מדינה והבן.

ב"ש סוברים שיש **להקפיד** שהקידושין יחולו בכסף שמיימי, כסף של **תורה**. ולכן אין האשה מתקדשת אלא בדינרים יותר עליונים, ומצאתי דבר מעניין שבחלק מהמטבעות שבכסף צור היה מוטבע "ירושלים הקדושה". כלומר, שהאיש מקדש אשה, הוא מכון את בניית ביתו לבית הגדול והקדוש שנקרא שם ה' עליו - אל המקום השמיימי שבמציאות. ולכן הקידושין צריכים לשיטת בית שמאי להיות בקפידה ובמבט עליון.

נראה לענ"ד שעפ"י היסוד הנ"ל פשוט מדוע המשנה לא הזכירה מהו דינר, שהרי הוא כסף הרגיל האמור בתורה - דבר הידוע בדברי התוספות. ועוד שהגמרא מפרטת את הדבר הלא ידוע, כלומר פרוטות ארציות 'איסר האיטלקי' (ללא משמעות פנימית אלא רק חיצונית, ועיי"ע בתוספות ד"ה איטלקי שהם פרוטות יווניות, ביטוי החיצוני ללא המהות הפנימית "יפת אלוקים ליפת").